

***Acta Histriae*, l. 20, Koper 2012, 846 (280 + 281 + 285) str.**

V letu 2012 so izšle štiri številke koprške znanstvene revije *Acta Histriae* (št. 1-2, 3 in 4). Univerzitetna založba Annales je tudi tokrat ponudila zelo širok spekter prispevkov, ki zajemajo obdobje od 15. do 20. stoletja. Prav tako gre za vsebinsko zelo raznolike zvezke, saj avtorji ponujajo svoja spoznanja o srednjeveških in novoveških bratovščinah, obmejnih in nacionalnih vprašanjih, vlogi pričevalcev v zgodovinopisju, o historični demografiji, praksah spominjanja in komemoriranja, obveščevalnih službah ter vrsti drugih tem.

Prvi dve številki (1-2) bralcu ponujata 13 znanstvenih prispevkov. Prvi sklop predstavljajo prispevki o bratovščinah, začeni s prispevkom Željka Cetine in Anteja Teklića, ki ponuja pregled delovanja Bratovščine najsvetejšega zakramenta iz Rovinja v svojem prvem obdobju (od 1542 do 1807) („Bratovština Presvetog Sakramenta u Rovinju: od sredine XV. do početka XIX. stoljeća“). Sledita prispevka o vključenosti in vlogi žensk v bratovščini sv. Antona v Dubrovniku (Zrinka Pešorda Vardić, „»Gospođe i čuvarice«: o ženama iz dubrovačke Bratovštine svetog Antuna u kasnom srednjem vijeku“) ter o grobnici bratovščine hrvaških pomorcev, ki se je nekoč nahajala v cerkvi sv. Marije v Southamptonu (Lovorka Čoralić, „Grobnica bratovštine hrvatskih pomoraca u južnoj Engleskoj“). Nato nam Vesna Kamin Kajfež v svoji umetnostnozgodovinski razpravi ponudi vpogled v nekatera od naročil piranske bratovščine sv. Rešnjega telesa („Štiri pomembnejša naročila piranske bratovščine sv. Rešnjega telesa v 17. in v začetku 18. stoletja“). Zadnji prispevek iz tega sklopa je posvečen analizi računovodstva, torej finančnega delovanja bratovščine sv. Roka iz Landarja v 18. stoletju (Ines Beguš, „Računovodska knjiga bratovščine sv. Roka iz Landarja: prispevek k ekonomski zgodovini Nadiških dolin v 18. stoletju“).

Naslednji sklop prispevkov posega na področje ustne zgodovine in spominjanja. Marta Verginella v svojem prispevku problematizira zgodovinopisno rabo ustnih pričevanj od antike do danes, predvsem pa tudi politično in medijsko (zlo)rabo ustnih virov („Zgodovinopisna in politična raba pričevalca“). Teoretsko in metodološko obarvan je tudi prispevek Marka Klavore, ki se sooča s kompleksno vlogo zgodovinarja pri pridobivanju informacij s strani pričevalca/pripovedovalca („Intervju in ustna zgodovina: pričevanje ali pripoved?“). Kaja Širok v svojem prispevku na

primeru osvoboditve/okupacije Gorice maja 1945 analizira vlogo, ki jo ima skupnost na oblikovanje individualnega spomina („Kolektivni spomin, pričevalec in zgodovina: diskurzivne konstrukcije preteklosti“). Alessandro Cattunar se v svoji razpravi osredotoči na možnosti, ki jih ponuja ustna zgodovina v študijah obmejnih območij ter jih ponazori na primeru jugoslovansko(slovensko)-italijanske meje („Le fonti orali sulla frontiera italo-slovena: proposte per una ricerca sulle identità dei confini e sui confini fra le identità“). V nadaljevanju se Ana Bukvić posveti analizi vsebin časnika *Zora dalmatinska* med letoma 1844 in 1849, in sicer predvsem (re) konstrukciji kulturnega imaginarija v kontekstu hrvaško-italijanskih odnosov („Le relazioni italo-croate: [ri]costruzione dell’immaginario culturale in «Zora dalmatinska» [1844-1849]“). Prav tako se je analizi časopisnih virov posvetil Štefan Čok, ki je obravnaval poročanje o ključnih dogodkih nekaterih pomembnejših tržaških časopisov v italijanskem in slovenskem jeziku med letoma 1866 in 1882 („Slovensko-italijanski in hrvaško-italijanski odnosi preko poročanja tržaških časopisov 1866–1882“). Podobno je tudi delo Mete Remec, ki skuša v svoji razpravi prikazati izkoriščanje časopisja za medsebojno obračunavanje v mednacionalnih sporih v Istri ob koncu 19. stoletja („»Viva!« ali »Živijo!«? Slovensko in italijansko časopisje o mednacionalnih konfliktih v Istri v letih 1896 in 1897“). Zadnji prispevek te številke je delo Barbare Riman, ki je v svoji študiji prikazala del delovanja hrvaško-slovenskih društev v Pazinu v 19. in 20. stoletju, ter kako so ta pripomogla k ohranjanju kulturne identitete lokalnega in širšega prostora („Delovanje slovensko-hrvaških društev v Pazinu“).

Tretja številka bralcem ponuja 14 prispevkov. Uvodna razprava je premislek Egon Pelikana o vlogi skupne zgodovine v slovensko-italijanskem obmejnem prostoru ter pomenu, ki ga ima sodelovanje zgodovinarjev z obeh strani meje na tovrstnih območjih („Zgodovinopisje ob slovensko-italijanski meji“). Prispevka, ki sledita, predstavljata pogled na zgodovinopisje ob meji, njegovi vlogi in možnostih, ki jih le-to odpira, pri čemer Raoul Pupo predstavi pogled na italijansko zgodovinopisje („La più recente storiografia italiana di frontiera: alcune questioni interpretative“), Branko Marušič pa se osredotoča na slovensko zgodovinopisje („Slovensko zgodovinopisje 20. stoletja o slovensko-italijanskem obmejnem območju in o njegovih mejah“). Marta Verginella nato v svoji razpravi opaza, da je v zadnjih dvajsetih letih tako v italijanskem kot slovenskem zgodovinopisju opaziti določene

metodološke in epistemološke novosti, hkrati pa tudi zvestobo tradicionalnim tematikam in metodam („Asimmetrie, malintesi e sguardi speculari: da una storia etnocentrica ad una storia plurale e congiunta della regione alto-adriatica“). Nemški zgodovinar Rolf Wörsdörfer v svojem prispevku ponudi pogled zunanjega poznavalca problematike slovensko-italijanskega obmejnega območja, ter svoje razmišljanje o stanju raziskovalnih dejavnosti in o možnosti ter nujnosti preseganja nacionalno-zgodovinskega pogleda v tem prostoru („L'alto Adriatico tra Ottocento e Novecento. Parametri storiografici“). Posebej zanimiva je tudi razprava Marca Reglie, ki se ukvarja z doslej skoraj povsem spregledano problematiko represije nad homoseksualci v Julijski krajini v obdobju med obema vojnama („La mascolinità fascista e la repressione della sua devianza: l'originalità della Venezia Giulia“). Milan Radošević predstavi zanimivo študijo o kratkoročnem vplivu sibirskega mraza, ki je prizadel Istro med 10. in 15. februarjem 1929, na socialno, zdravstveno, demografsko in gospodarsko življenje („»Sibirska« veljača 1929. u Istarskoj pokrajini – osvrt na osnovne socijalne, zdravstvene, demografske i gospodarske implikacije“). Gorazd Bajc nato na podlagi vrste primarnih in sekundarnih virov ponudi oris problematike in poskus primerjave aretacij, internacij in deportacij po prvi in po drugi svetovni vojni na območju Julijske krajine („Aretacije, internacije in deportacije po prvi in drugi svetovni vojni na območju Julijske krajine. Oris problematike in poskus primerjave“). Piero Purini se v svojem prispevku posveti predvsem dinamiki slovenskega in hrvaškega eksodusa po prvi svetovni vojni ter istrskega eksodusa po drugi svetovni vojni in skuša potegniti vzporednice z nekaterimi drugimi prisilnimi premiki prebivalstva („Esodi dalla Venezia Giulia: cause politiche e motivazioni sociologiche“). Primerjalni analizi začetne okupacijske politike italijanskega in nemškega okupatorja na Slovenskem se posveti Bojan Godeša („Italijanska in nemška okupacija Slovenije med drugo svetovno vojno: nekateri primerjalni vidiki njune začetne okupacijske politike“), medtem ko se Angelo Visintin posveti političnim dinamikom v Julijski krajini po prvi svetovni vojni („Occupazione militare e accelerazione delle dinamiche politiche nella Venezia Giulia del primo dopoguerra“). Sledi sklop historičnodemografskih prispevkov, pri čemer Aleksander Panjek predstavi posebnosti in zanimivosti popisa prebivalstva mesta Gorice iz leta 1566 („Goriške duše 1566: prostorska, demografska in socialna struktura prebivalstva v ekonomski konjunkturi“), medtem ko Aleksej Kalc prikaže

splošne poteze razvoja prebivalstva Kopra v 19. stoletju, in sicer na podlagi tako popisnih virov kot župnijskih registrov („Prebivalstvo Kopra v 19. stoletju v luči popisnih in župnijskih virov: nekaj novih izsledkov“). Tretja številka se sklene s študijo Lea Lavrenčiča o demografski sliki italijanske manjšine v občini Koper po januarju 1956, ko je potekel uradni rok za izselitev z območja cone B Svobodnega tržaškega ozemlja („Demografska slika italijanske manjšine v Kopru po poteku roka za izselitev leta 1956“).

Tudi 4. številka revije, v kateri je objavljenih 15 znanstvenih prispevkov, zajema več vsebinskih sklopov. Prvi je posvečen cerkvenim tematikam, pri čemer Egon Pelikan uvodoma predstavi zgodovino Cerkve v Julijski krajini na podlagi novo dostopnih virov vatikanskih arhivov za čas papeža Pija XI. („Cerkev in obmejni fašizem v luči vatikanskih arhivov“). Cerkvene tematike se dotikata tudi razpravi Liliane Ferrari o škofu Luigiju Fogarju („Il discorso su Luigi Fogar“) in Tomaža Simčiča o literarnem opusu o cerkvenih razmerah v Benečiji v obdobju od leta 1918 do leta 1954 („Zgodovinopisje o cerkvenih razmerah v [slovenski] Benečiji 1918-1954“). Tematsko sorodna slednjim je tudi razprava Luigija Tavana o vlogi Inštituta za socialno in versko zgodovino iz Gorice v zgodovinske dejavnosti slovenskih in italijanskih raziskovalcev („Il ruolo dell'Istituto di storia sociale e religiosa di Gorizia nella ricerca storiografica italo-slovena“). Alessandra Marin nato v svojem prispevku preučuje proces urbanih sprememb v Trstu v obdobju od konca 19. stoletja do začetka druge svetovne vojne („Progetti, città, identità: spazi urbani e ideologie nazionali a Trieste tra XIX e XX secolo“). Sledi sklop prispevkov o komemoracijah, spominu in reprezentacijah drugih, pri čemer Kaja Širok predstavi komemoracije na Goriškem v 20. stoletju („Identitete, zgodovina in dediščina prostora – prakse spominjanja in komemoracije na Goriškem v XX. stoletju“), Tanja Jakomin Kocjančič pa domobranski tisk slovenskega Primorja v zadnjih dveh letih druge svetovne vojne, s posebnim poudarkom na načinu poročanja ter propagandni vlogi („Reprezentacija drugih v domobranskem tisku v slovenskem Primorju 1944-1945“). Zanimivo študijo je pripravil tudi Borut Klabjan, ki se je posvetil značilnostim partizanskih spominskih obeležij in komemoracijskih praks na Tržaškem („»Partizanska pokrajina«: partizanski spomeniki in komemoriranje partizanov na Tržaškem“), medtem ko se je zbiranju spominov Istranov na prvo poveljno obdobje ter njihovem doživljanju in prilagajanju spreminjajočim se političnim razmeram

posvetila Vida Rožac Darovec („»Po svobodi je v vas pršu hudič!«: pomen ustne zgodovine za razkrivanje mitoloških struktur v preteklosti na primeru spominjanja Rakitljanov“). Alessandro Cattunar je na podlagi dnevnega časopisja pripravil zanimiv prikaz „bitke za datume“ v povojni coni A Julijske krajine („Il calendario conteso. Commemorazioni di confine, tra manipolazioni della storia e costruzione delle identità nel secondo dopoguerra“). Uvod v sklop obmejnih in manjšinskih vprašanj je pripravil Aleksej Kalc s svojim prispevkom o pomenu zgodovine in zgodovinopisja za slovensko manjšino v Italiji („Zgodovinopisje slovenske narodne skupnosti v Italiji o obmejnih in manjšinskih vprašanjih“). V naslednjem prispevku je Matjaž Klemenčič primerjal položaj slovenske manjšine v Italiji in Avstriji od konca prve svetovne vojne do 70. let („Primerjalni pogled na slovenski manjšinski stvarnosti v Avstriji in Italiji ter na historiografsko obravnavo obdobja od konca prve svetovne vojne do sedemdesetih let 20. stoletja v slovenski historiografiji“). Zadnji trije prispevki so posvečeni najnovejšim študijam obveščevalnih služb in njihovega delovanja v času druge svetovne vojne. Peter Pirker v svojem članku analizira vlogo nekaterih subjektov pri poskusih britanske obveščevalne službe MI6, da bi organizirala akcije proti nacističnemu in fašističnemu okupatorju v Jugoslaviji („Transnational resistance in the Alps-Adriatic-Area in 1939/40. On subversive border-crossers, historical interpretations, and national politics of the past“). Tomaž Kladnik se posveti delovanju partizanske obveščevalne službe v Ljubljanski pokrajini („Obveščevalna služba in taktika delovanja partizanskih enot na primeru delovanja v Ljubljanski pokrajini“), medtem ko se Blaž Torkar ukvarja predvsem z delovanjem jugoslovanskih pripadnikov v posebni sekciji ameriške obveščevalne službe OSS v Afriki in Italiji („Delovanje jugoslovanskih sekcij ameriške obveščevalne službe OSS v severni Afriki in južni Italiji“).

Vse štiri številke ponudijo tudi recenzije znanstvenih publikacij in monografij, ki bralca spodbudijo k temu, da bi tudi sam posegel po katerem izmed najnovejših del. Tudi tokrat nam torej, če sklenemo, *Acta Histriae*, poleg znanstvene izvirnosti in odličnosti, ponuja tudi tematsko zelo pestre in bogate številke.

Urška Lampe